

Petr Pazdera Payne:
DVA ZÁKONY

Střešovice 12.2.2024

Introit:

Záštitu naše, shlédni, Bože, a spatřit dej tvář Mesiáše.
Lepší je den v síních tvých než jinde tisíc,
radši být dveřníkem domu svého Boha
než nastálo zaveden v palácích zločinců.
Sluncem i přístřeším je Nejvyšší, udílí milost i ctnost.
(Ž84)

Texty:

Chci říci: Pokud je dědic nezletilý, ničím se neliší od otroka, ač je pánem všeho. Je podřízen poručníkům a správcům až do doby, kterou otec předem stanovil. Tak i my, když jsme byli nedospělí, byli jsme otroky vesmírných mocí. Když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy, podrobeného zákonu, aby vykoupil ty, kteří jsou zákonu podrobeni, tak abychom byli přijati za syny. Protože jste synové, poslal Bůh do našich srdcí Ducha svého Syna, Ducha volajícího Abba, Otče. A tak už nejsi otrok, nýbrž syn, a když syn, tedy z moci Boží i dědic. Dříve jste však neznali Boha a byli jste otroky bohů, kteří ve skutečnosti bohy nejsou. Nyní jste však Boha poznali; lépe řečeno: byli jste od Boha poznáni. ((Jak to, že se zase navracíte k těm bezmocným a ubohým mocnostem a chcete se jim dát znovu do otroctví?))
(Gal 4:1-9)

I všel opět do školy, a byl tu člověk, maje ruku uschlou. I šetřili ho, uzdraví-li jej v sobotu, aby ho obžalovali. I řekl tomu člověku, kterýž měl uschlou ruku: Vstaň a pojď sem do prostředku. I dí jim: Sluší-li v sobotu dobře činiti, čili zle, život zachovati, čili zamordovati? Ale oni mlčeli. A pohleděv na ně vůkol hněvivě, zarmoutiv se nad tvrdostí srdce jejich, řekl člověku: Vztáhni ruku svou. I vztáhl, a učiněna jest ruka jeho zdravá, jako i druhá. A vyšedše farizeové, hned s herodiány radu učinili proti Ježíšovi, kterak by ho zahubili. (Mar 3,1-6)

Kázání:

Jsou dva zákony, přírodní a společenský.

V době novozákonní neměli vědu; neměli, co se týče přírody, vědecky formulované definice a zákony, tak jak je známe dnes. Ale existenciálně tyto skutečnosti nepochybně prožívali. Měli svou zkušenost. A mnohdy i negativní zkušenost; prožívali, že jsou tu síly, silnější, než jsou sami, prožívali naléhavě něco, co člověka spoutává, svazuje, znesvobodňuje. Říkali tomu živly, principy, moci: „Stejně i my, když jsme byli nedospělí, byli jsme zotročeni pod principy tohoto světa.“ (3.v)

Setrvejme na chvíli na hřišti vymezeném epištolou Galatským; a tu se hovoří jednak o živlech, jednak o etickém Zákonu, přičemž z obojího je žádoucí být vysvobozen. Jsou tedy, dle Písma, kosmické síly (stoicheia tu kosmu – τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου), živly, elementy, principy, kosmičtí vládci, nadzemské moci, osudové síly; zkrátka přírodní zákonitosti, zákonitosti vesmíru vládnoucí veškerenstvu. A vedle tohoto kosmického zákona je tu zákon týkající se společnosti, člověka. Etický zákon. Zákony lidské, společenské, vždyť člověk je *zoon politikon*. Je tu taky právo a princip trestu. Do tohoto ranku spadá a v něm také zaujímá důležité místo židovský Zákon Boží. O kapitolu dřív v dopisu do Galacie můžeme číst: „Dokud nepřišla víra, byli jsme vězni (zajatci), které zákon věznil (střežil) pro chvíli, kdy víra měla být zjevena.“ (Gal 3,23)

Tedy dva zákony. Zákon Boží a od něj odvozené další zákony a pořádky, a – zákony přírodní. Tomu všemu jsme poddáni. V těchto zákonitostech jsme uzavřeni, víceméně nesvobodni.

K žvlům se mnozí z těch, ke kterým mluví apoštol Pavel, chovali s posvátnou úctou. V Galacii, v Kolossis nebo i jinde prováděli všelijaké rituální praktiky a zastávali různá učení spojující židovství a nauky o kosmu. Koneckonců i dnes k přírodním zákonům zaujímáme taky svým způsobem postoj uctívání. Věda, vědecké poznání vládne dnešní společnosti. Moderní člověk považuje vědu, jež postuluje přírodní zákonitosti, za něco absolutně daného a platného. Věří jí víc než Bohu; tedy se tyto zákonitosti začasť stávají něčím, co představuje nepřekonatelnou bariéru mezi člověkem a Bohem. Zastiňují samotného Boha, staví se na jeho místo.

A podobně je tomu i s tím zákonem morálním, Božím, který se pohříchu stává tím, co brání v bezprostředním vztahu k Bohu. O tom mluví apoštol Pavel na mnoha místech svých epištol. Tehdy když chybí, a právě proto že chybí, kontakt s Bohem, zákonitě se na místo Boží dostává to, co od něj pochází. Dochází k ritualizaci, k uctívání zákona, k zákonictví a farizejství. K náboženskému byrokratismu. A tak, ačkoli zákon Boží je dobrý, užitečný, ve finále brání k přístupu k Bohu. A jak Pavel poukazuje – přináší kvůli hříchu odsouzení a smrt.

Podobně je tomu i s oněmi živly, s oněmi přírodními zákonitostmi; i ony jsou coby osudové síly nositeli nutnosti, omezení, nedokonalosti, fyzického utrpení, stárnutí, smrti. Oba zákony člověka leckdy znesvobodňují, staví bariéru mezi ním a Bohem. Oba ty zákony se mohou chovat jako nějaká božstva, jako jiní, cizí bozi.

Oba ty zákony jsou ve světle Pavlových textů poručníky a správci. Anebo vychovateli, tutory, mentory... A často taky bývají ony zákony prezentovány a propagovány nějakými skutečnými „poručníky“, nějakými zákonodárci, zákoníky, moralisty, faráři, filozofy, vědci, odborníky, manažery (menedžry) a mediálními pracovníky, zkrátka nějakými autoritami, věrozvěsty, špeditéry idejí a nauk. Ty zákony a nauky se stávají věcí kultury, škol, myšlenkových systémů.

A dodejme, že leckterá učení, leckteré vědy se spolu se svými věrozvěsty také leckdy mýlí.

Obojí, oba ty zákony bývají spolu vzájemně provázané, propletené. Už jenom proto, že přírodní zákonitosti a přírodní jevy pojmenovává člověk pomocí obrazů pocházejících z lidské kultury, odvozených od řemesel, technologií, obchodu nebo i práva. Patrné je to kupříkladu na slově ekologie, jež je spolu s ekonomii, tj. správou domu, odvozeno od slova *oikos* – dům.

Jak zákonitosti přírodní bývají formulovány skrze zákony společenské, dokládá již nejstarší formulace kauzality. Předsokratik Anaximandros ji formuluje pomocí zákona odplaty a trestu: „Z čeho věci vznikají, do toho též zanikají podle nutnosti, neboť si za své bezpráví navzájem platí pokutu a trest podle řádu času.“ Kauzalita přírodní je vyjádřena schématem právním a finančním. Zákonitost je formulována coby pokuta, trest. Ty dva zákony se doplňují, jeden se zrcadlí v druhém a naopak.

Anebo, jak je to přírodní, biologické, propleteno s lidskou kulturou, se zvyky nebo i s právem, lze pozorovat například v instituci zvané manželství. Vůbec zvyky, tradice a zákony ovlivňují to, jak se lidé rodí a umírají. Oba ty zákony, jak zákon přírodní, tak zákon společenský, ať už odvozovaný přímo od zákona Božího či nikoli, utvářejí dohromady komplex společenských vztahů včetně zvyků, tradic a institucí. Přírodní procesy se svými zákonitostmi a zákonitostí společenské, institučně zavedené, se mohou doplňovat, umocňovat. A mohou být také v napětí.

Některé společenské zvyky, postupy a procesy, zákony ve spojení se **zlou vůlí** otravují život, umocňují obecnou entropii, napomáhají rozkladu, nemoci a destrukci. Mám na mysli byrokracii, takřčené kafkovské instituce, sklon k šikaně v justici, ve vězeňství, v armádě, v policii a jiných mocenských složkách, zneužívání pravomoci ze strany veřejných činitelů anebo i běžnou úřední buzeraci, s jakou se běžně setkáváme.

A naopak, ve spojení s **dobrou vůlí** zákony lidské plus instituce zlepšují život člověka, dávají žít v rámci přírodních zákonů; navzdory nemoci a obecné entropii, navzdory neodvolatelnému rozkladu a zániku dávají člověku možnost žít slušný a důstojný život. Meliorují, zlepšují podmínky k životu, vnášejí snesitelnost i do nesnesitelných situací.

-

Jde tedy o vůli. Dobrou nebo zlou. Se zlou vůlí koresponduje v rámci Ježíšova slovníku spojení „tvrdość srdce“. A tu se konečně obloukem dostáváme k tomu druhému textu, k příběhu o uzdravení člověka s odumřelou rukou. Setkávají se v něm totiž ony dvě zákonitosti. Farizeové a zákoníci lpějí jednoznačně na literě zákona: V sobotu se nesmí nic dělat. Každý, kdo v sobotu pracuje, měl být podle dávného mojžíšovského Zákona dokonce popraven.

Zákon společenský se tu potkává se zákonem přírody. A to tak, že zákony jsou tu překážkou k uzdravení. Zákony, zvyky, etiketa, bonton znemožňují uzdravení, umocňují bolest, zánik, rozklad, akcelerují to, k čemu příroda ve

svých finalitách směřuje. To je jeden způsob: Zákony byrokratické se snoubí se zákony přírodními respektive s jejich pragmatickým až cynickým výkladem: Tak už to chodí, proti přírodě nic nezmůžeš, co je komu souzeno, tomu neuteče. Všichni tam musíme. Atd. atp. Koneckonců: s uschlou rukou se přece dá žít, a co je nějaká ruka proti nejsvětějšímu sabatu?

Zcela jinou alternativu spojení oněch dvou zákonitostí pak představuje Ježíš. Ježíš Kristus je ten, kdo nebazíruje na liteře Zákona, a to nejen ve věci soboty: Vždyť kupříkladu v jiné souvislosti Ježíš postuluje: „Pro tvrdost srdce vašeho napsal vám Mojžíš to přikázání.“ (Mar 10,5)

Ježíšův střet s farizeji je klíčový... „Je dovoleno v sobotu učinit dobře, nebo zle? Duši zachránit, nebo utratit?“ (Mk 3,4) V textu je slovo psyché, duše. Překládá se mnohdy jako život. Nicméně v příběhu se mluví explicitně o uschlé či odumřelé ruce, a ruka přece ještě není život! Ježíšova otázka ukazuje, že implicitně jde o víc. O záchranu člověka z hlediska věčnosti. Vždyť Ježíš začasté uzdravuje a zároveň odpouští hříchy, zachraňuje pro věčný život. Uzdravení je předjímku a symbolem spásy.

To co předvádějí farizeové, to je vraždění, to co koná Ježíš, to je záchrana, spása. Ježíšovi odpůrci vězí v zajetí mrtvolného schématu, zaujati a zajati dodržováním zákona a dílčích předpisů. Lpění na liteře zákona je vražedné. Jde ruku v ruce se skrytou, potměšilou, systémovou a systematickou vzpourou proti životu, proti Bohu. Anebo je to naopak: Nejprve je tu vzpoura a nenávist, a ta bere na sebe převlek zákona a jeho dodržování. A můžeme se dohadovat, zda byla dřív slepice nenávisti, potom vejce byrokratizmu, nebo slepice byrokracie, potom vejce nenávisti.

To, co předvádějí farizeové je to, co jiní židé nazývají chucepe. Perfidní cynismus, drzost, arogance a ignorance, absence jakýchkoli skrupulí. Dodržovat zákon, i když to znemožňuje uzdravení člověka, je vskutku zruďné. (Připomeňme lpění na zákazu potratů v Polsku s jeho nedávnými tragickými důsledky.) Extrémní konzervativci nejrůznějších dob a společností vynikají lpěním na tom, co SE má a nemá, co SE dělá a nedělá, na onom neosobním SE, na formalitách, na slavení svátků, na prudérních příkazech, na takzvaných tradičních hodnotách, šikují se na obranu posvátných křesťanských symbolů, skandalizují cokoli, co je prý proti přírodě, a přitom je to jejich pojetí přírody, přirozenosti a přírodních zákonů. A hle, většinou přitom takovým „slušným lidem“, lpícím na formálním dodržování zákona, vůbec nevádí, když jsou frapantně znásilňována základní lidská práva a když je ohrožováno zdraví nebo když jsou dokonce utráceny životy lidí.

Zlo, nenávist bere na sebe převlek slušnosti a zákonnosti. Pořádek musí být! Vždycky mě zaráželo, jak se totalitní režimy nejenom tváří, jako by dodržovaly ústavu a jako by v nich fungovala demokracie, ale jak dokážou zneužívat ústavu, zákony, právo ke svým vražedným cílům. Pak dochází k takovým absurditám, jako když je Vladimir Navalnyj souzen podle platných

ruských zákonů za to, že se nehlásil pravidelně na policii, a přitom byl v kómatu, protože byl právě protagonisty ruského režimu otráven.

Kdo chce psa bít, hůl zákona je mu vždycky po ruce. „I šetřili ho, uzdraví-li jej v sobotu, aby ho obžalovali.“ Od začátku šlo o tohle! A co na tu otázku: duši-život zachovat, či zamordovat, zachránit, či utratit (Mar 3,4), řeknou farizeové? Čtete, že mlčeli. Tedy konec dialogu, konec slova. Vražedné ticho. Smrtící mlčení. „Když nikdo nikoho neposlouchá, padají mrtví místo slov,“ zvěstoval kdysi jeden plakát Amnesty International. S nikým se nebavit. Popírat mlčením logiku a komunikaci. Kašlat mlčky na lidskost. A přitom strojit úklady. Vygenerovat justiční zločin.

Ježíš naproti tomu mluví a – uzdravuje. Je svrchovaný nad zákonem, protože je bytostně spojen s Bohem, vydavatelem Zákona. A není to z vůle, ve své svrchovanosti naopak naplňuje intenci Zákona. A svrchovaný je rovnomocně i nad přírodními zákonitostmi. To proto, že je ve spojení s týmž Bohem, který je Stvořitel a který stále tvoří. Vždyť Ježíš sám je Bůh. Představuje bezezbytku dobrou **vůli**.

Co z této zvěsti a z toho příběhu pro nás vyplývá? Ježíš vykupuje – nás, poddané zákonům, domnělým povinnostem, řádům a pořádkům, nenaplnitelným etickým imperativům, nás zaprodané fatalitě, vědeckým i nevědeckým představám o osudových silách, o přírodních zákonitostech, nás, otročíci karmám, žvlům, principům, nevyhnutelným prý nutnostem.

Ten příběh nám ukazuje, že nemoc se smí léčit kdykoli, a je dobře, když se léčí. Je třeba nelpět na společenských pořádcích a zákonech, když je to proti zdravému rozumu a proti zdraví. Je dobré a správné takové společenské jednání, takové dodržování zákonů, které je sociální, které dbá na zdraví lidí, které překonává odcizení, které zlidšťuje společenské mechanismy a odstraňuje byrokratickou tupost, potažmo zpochybňuje a naborává železnou přírodní zákonitost, která se nakonec nejeví tak železná, nepřekonatelná a fatální. Je proto dobře se zaobírat přírodními zákonitostmi, a tak být na nich nezávislý, porozumět přírodě za účelem léčení a snižování bolesti.

A ještě dodejme, že to není jen epištola Galatským, která postuluje tyto a podobné věci: „Hleďtež, ať by vás někdo neobloupil moudrostí světa a marným zklamáním, uče podle ustanovení lidských, podle žvlů světa, a ne podle Krista.“ To je epištola Kolosským (2,8). Tedy dejte si pozor, aby vás někdo nesvedl zvrácenými filosofiemi, vědami a učeními o kosmických mocnostech a přírodních zákonitostech. Jestliže jste spolu s Kristem zemřeli mocnostem světa, proč dodržujete nejrůznější předpisy a poučky, jako byste stále ještě byli v moci světa? (2,20-21)

A ještě, co se týče zákona etického a právního, z epištoly Římanům (7,4): „Právě tak jste se i vy, bratří moji, stali mrtvými pro Zákon skrze tělo Kristovo, abyste se oddali jinému, tomu, který byl vzkříšen z mrtvých, a tak nesli ovoce Bohu.“

Kristus je překonání obou těch zákonů a zákonitostí, o nichž byla řeč, zákona trestu a zákona přírodních procesů. V tom je smysl zvěsti, a zvěst o smyslu smrti a vzkříšení J. Krista.

Četli jsme v epištole Galatským, že ty, kteří byli pod Zákonem, Kristus vykoupil, aby právo synů přijali; tedy aby byli adoptováni: „A že jste synové, protože poslal Bůh Ducha Syna svého v srdce vaše, volajícího: Abba, totiž Otče. A tak již nejsi (slouha) otrok, ale syn, a poněvadž syn, tedy i dědic Boží skrze Krista.“

Křesťanská víra, to je přístup k Bohu napřímo, bez bohů jiných, bez poručníků, bez Zákona, jemuž jsme spolu s Kristem zemřeli. Je to vztah syna k otci, výsada dospělého syna se všemi právy. Je to vztah, do něhož nás uvádí Duch.

„A Duch i nevěsta řkou: Pojd'. A kdož slyší, rciž: Přijd'. A kdož žízní, přijdiž, a kdo chce, nabeř vody života darmo.“ (Zj 22,17)

AMN